

**Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка**

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету іноземної та
слов'янської філології

Андрій КОВАЛЕНКО

«29» серпня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА МОВА**

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **014 Середня освіта (Українська мова і література)**

освітньо-професійна програма
Середня освіта (Українська мова і література. Зарубіжна література)

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Мова навчання

українська

Погоджено науково-методичною
комісією

факультету іноземної та слов'янської
філології

«30» серпня 2024 р.

Голова

Громова Н. В.
Громова Н. В., кандидат педагогічних
наук, доцент

Суми 2024

Розробник:

Рудь Ольга Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 року

Завідувач кафедри

Семенов О. М., докт. пед. наук, проф.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 7	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й			
Семестр			
1-й, 2-й			
Лекції			
14 год. / 14 год.		4 год. /4 год.	
Практичні, семінарські			
16 год. / 16 год.		4 год. /4 год.	
Самостійна робота			
60 год. / 88 год.		82 год. / 110 год.	
Консультації			
- / 2 год.		- / 2 год.	
Вид контролю:			
екзамен / залік			
Загальна кількість годин – 210			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Освітньо-професійною програмою 014 Середня освіта (Українська мова і література) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка передбачено курс «Сучасна українська літературна мова», який є базовим для підготовки майбутніх учителів української мови і літератури.

Робоча програма створена на основі Освітньо-професійної програми 014 Середня освіта (Українська мова і література) підготовки здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні за спеціальністю 014 Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, зорієнтована на формування у студентів загальних та професійних компетентностей майбутніх учителів української мови і літератури для успішного здійснення професійної діяльності, відповідає меті освітньої програми – підготовка кваліфікованого конкурентоздатного фахівця, який володіє фундаментальними знаннями та практичними навичками в галузі освіти з предметних спеціальностей

українська мова і література, англійська мова, здатний розв'язувати складні спеціалізовані завдання й практичні проблеми, пов'язані з навчанням української мови і літератури, англійської мови в базовій основній школі в умовах реалізації концепції Нова українська школа на засадах особистісно-орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів та самоосвіти протягом життя.

Програма навчальної дисципліни «Сучасна українська літературна мова» ґрунтується на сучасних підходах до творчої самореалізації особистості, враховує принципи наступності, системності, міжпредметних зв'язків, особистісно зорієнтованого навчання, діалогічності й комунікативної спрямованості, діяльнісного навчання, співпраці викладача і бакалавра, скеровує подальшу роботу фахівця на підвищення своєї педагогічної майстерності.

Процес підготовки висококваліфікованих учителів повинен передбачати системний виклад теоретичних питань фонетики, фонології, орфоєпії, акцентології, орфографії, лексикології, фразеології, лексикографії. Глибоке наукове осмислення курсу сучасної української літературної мови тісно пов'язане з розвитком у студентів навичок самостійного аналізу мовних фактів, правильної оцінки характеру вияву мовних засобів, умінь працювати з науковою літературою, критично оцінювати погляди різних учених на лінгвістичні проблеми.

Мовне виховання ставить своїм першорядним завданням усвідомлення значення рідної мови не лише як засобу спілкування, а й як найважливішого джерела формування інтелекту і духовно-емоційної сфери особистості через її органічний зв'язок з регіональними та національними традиціями.

Метою викладання навчальної дисципліни є системна характеристика фонетичних, фонологічних, орфоєпічних, акцентуаційних, орфографічних, лексичних, фразеологічних явищ сучасної української літературної мови в контексті традиційних концепцій та нових підходів до їх кваліфікації; аналіз та узагальнення теоретичних питань української мови, основних законів функціонування та розвитку мовних виявів; висвітлення дискусійних лінгвістичних питань і розкриття їх з необхідними історичними та стилістичними коментарями; формування в студентів свідомого розуміння сучасних норм української літературної мови на широкій науковій основі та орієнтація їх на професійне застосування знань.

Основні завдання курсу:

- аналіз та узагальнення теоретичних питань фонетики, фонології, орфоєпії, акцентології, орфографії, лексикології, фразеології, лексикографії української мови, основних законів функціонування та розвитку мовних виявів різних рівнів;

- висвітлення дискусійних питань з фонетики, фонології, орфографії, лексикології і розкриття їх з необхідними історичними та стилістичними коментарями;

- формування в студентів свідомого розуміння сучасних норм української літературної мови на широкій науковій основі та орієнтація їх на

професійне застосування знань.

Регіональний аспект. Під час вивчення курсу «Сучасна українська літературна мова» пропонуються творчі завдання та практичні вправи, розроблені на основі текстів письменників, науковців, культурних і громадських діячів Сумщини.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає: дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної, наукової, творчої діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації; самостійне виконання завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей) («Положення про систему забезпечення академічної доброчесності в освітньо-науковій діяльності Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка», що ухвалене рішенням вченої ради університету протокол № 12 від 18 червня 2020 року https://www.sspu.edu.ua/images/2020/doc/polozhennya_pro_sistemu_zabezpechennya_ad_2866_f.pdf).

Методи навчання: проблемно-пошукові, дослідницькі, проектні, інтерактивні (вебінари, тренінги, дистанційні освітні технології), самонавчання, практичні методи навчання (вправи, практичні та дослідні роботи).

Методики та технології навчання:

теоретико-інформаційні (усний виклад, лекція, бесіда, розповідь, консультація, пояснення, обговорення, дискусія, консультування),
практико-операційні (вправи, алгоритми),
пошуково-творчі (мозкова атака, творчий діалог, аналіз ситуацій),
самостійна робота (виконання тестів, вправ),
контрольно-оцінювальні (виступ, контрольна робота).

2. Передумови для вивчення дисципліни

Зміст курсу тісно пов'язаний з іншими навчальними дисциплінами, насамперед зі шкільним курсом української мови, вступ до спеціальності, фахова українська мова.

3. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення дисципліни «Сучасна українська літературна мова» спрямоване на формування у студентів передбачених освітньо-професійною програмою компетентностей:

Програмні компетентності	
Інтегральна компетентність	ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі середньої освіти, що передбачає застосування теорій та методів освітніх наук і характеризується комплексністю й невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (громадянська компетентність). ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність). ЗК 3. Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність). ЗК 4. Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (лідерська компетентність). ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність). ЗК 7. Здатність до освіти протягом життя, що передбачає здатність визначати і оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, застосовувати різні способи розвитку компетентностей, знаходити можливості для навчання і саморозвитку.
Предметні (фахові) компетентності спеціальності (ПК)	ПК 1. Мовно-комунікативна компетентність як здатність: забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою; формувати і розвивати мовно-комунікативні уміння та навички учнів у створенні зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, використовувати знання іноземної мови в освітній і професійній діяльності в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПК 2. Предметно-методична компетентність як здатність: моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та уміння, спільні для всіх компетентностей; здійснювати інтегроване навчання учнів; добирати і використовувати сучасні та ефективні методики і технології навчання, виховання і розвитку учнів; розвивати в учнів критичне мислення; здійснювати оцінювання та моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу; формувати ціннісні ставлення в учнів. ПК 3. Інформаційно-цифрова компетентність як здатність: орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і

	критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; ефективно використовувати наявні та створювати (за погребі) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; використовувати цифрові технології в освітньому процесі в Новій українській школі. ПК 12. Оцінювально-аналітична компетентність як здатність: здійснювати оцінювання результатів навчання учнів; аналізувати результати навчання учнів; забезпечувати самооцінювання та взаємооцінювання результатів навчання учнів. ПК 13. Інноваційна компетентність як здатність: застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі; використовувати інновації у професійній діяльності; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у педагогічній діяльності; здатність до навчання впродовж життя: визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, супервізії тощо), дотримуючись принципів професійної етики; здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати індивідуальні професійні потреби.

Після завершенню вивчення курсу здобувачі освіти здатні продемонструвати такі програмні результати навчання:

Програмні результати навчання	
Знання	ПРЗ 1. Концептуальні наукові та практичні знання в галузях українського та зарубіжного мовознавства, літературознавства, психології, педагогіки й методики середньої освіти, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері навчання в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПРЗ 5. Знати та аналізувати методи цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів на основі компетентнісного підходу з урахуванням їх освітніх потреб; володіти формами, методами і засобами навчання української мови та літератури, англійської мови в закладах загальної середньої освіти. ПРЗ 7. Знати інформаційно-цифрові технології для супроводу освітнього процесу, вміти їх використовувати в освітньому процесі. ПРЗ 9. Знати й розуміти сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови і літератури, англійської мови, мовні норми, соціокультурну ситуацію розвитку української мови, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності.
Уміння	ПРУ 1. Когнітивні та практичні уміння/навички знати, розуміти і демонструвати здатність реалізувати теоретичні й методичні засади навчання української мови і літератури, англійської мови в базовій школі в умовах реалізації концепції Нова українська школа. ПРУ 4. Когнітивні та практичні уміння/навички отримувати,

	оцінювати та застосовувати дані в галузі професійної діяльності, у т.ч. із закордонних джерел. ПРУ 5. Когнітивні та практичні уміння/навички проектувати різні типи уроків, у т.ч. інтегровані, застосовувати конкретну технологію навчання української мови і літератури, англійської мови, здійснювати розробку річного, тематичного, поурочного планів; проектувати діяльність предметного гуртка, факультативу, створювати елективні курси; аналізувати підручники, посібники, дидактичні матеріали, методичну літературу з метою проектування цілісного навчально-виховного процесу. ПРУ 6. Когнітивні та практичні уміння/навички орієнтуватися в інформаційному просторі, кіберпросторі, критично оцінювати інформацію, використовувати інформаційно-цифрові технології і розробляти нові електронні освітні ресурси; дотримуватися норм професійної етики та захищати дані у процесі е-комунікації. ПРУ 9. Когнітивні та практичні уміння/навички пояснювати особливості розвитку української мови та літератури, специфіку розвитку літературного процесу в Україні в культурному контексті, зміст естетичних теорій, методів, напрямів, течій, стилів, жанрів, твори української класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою, порівнювати мовні й літературні факти, явища, узагальнювати, визначати їхні подібності й відмінності, фахово оперувати українознавчими поняттями. ПРУ 10. Когнітивні та практичні уміння/навички володіти комунікативною компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень у вітчизняному та міжнародному контексті.
Комунікація	ПРК 1. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у професійному середовищі. ПРК 3. Здатність до ефективної комунікації в процесі навчання української мови і літератури, англійської мови, спілкування з професійних питань усно та письмово.
Автономія і відповідальність	ПРА 1. Спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти, здатність раціонально планувати час на виконання професійних обов'язків, діяти соціально відповідально та свідомо. ПРА 2. Спроможність керувати проектами через генерування нових ідей для вирішення складних спеціалізованих завдань і проблем професійної діяльності з урахуванням набутих знань з предметної галузі. ПРА 3. Здатність продовжувати навчання протягом життя зі значним ступенем автономії.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за системою ЄКТС та національною шкалою оцінювання відповідно до Положення про порядок оцінювання знань студентів у ЄКТС в Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою, за всі види аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності: тестові завдання, творчі роботи, презентації, контрольні роботи, поточний контроль.

Основними критеріями оцінювання знань бакалаврів з курсу «Сучасна українська літературна мова» є:

- 1) характер і якість самостійної підготовки студента до заняття;
- 2) ступінь усвідомлення навчального матеріалу, розуміння того, про що повідомляється;
- 3) повнота, правильність і точність відповіді;
- 4) наявність прикладів (ілюстрацій) до названих положень, визначень;
- 5) уміння застосовувати набуті знання у стандартних і нестандартних ситуаціях; безпомилкове (відповідно до вимог) виконання практичного завдання;
- 6) мовленнєве оформлення відповіді, вміння донести інформацію до свідомості інших;
- 7) дотримання в усному мовленні норм літературної мови.

90-100 балів	Знання: студент виявляє глибокі знання мовної системи, усвідомлено їх застосовує під час коментування, пояснення мовних явищ та фактів; з'ясовує причинно-наслідкові зв'язки у виявленні мовних закономірностей та законів; самостійно здобуває знання, опрацьовуючи основну і додаткову літературу; використовує знання під час розв'язання пізнавальних завдань. Уміння: виконує вправи найвищої складності, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, аргументує власні дії, подає поширені коментарі до лінгвістичних явищ, не припускаючись помилок; спирається на знання різних концепцій та підходів до тлумачення мовних фактів і закономірностей. Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.
82-89 балів	Знання: студент добре володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не достатньо виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє широку лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі.

	Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає незначні мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не завжди може пояснити вияв усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок. Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.
74-81 бали	Знання: студент володіє основним теоретичним матеріалом: знання засвідчують оволодіння основною навчально-науковою літературою, але не виявляють ознайомлення з додатковою літературою; демонструє лінгвістичну компетенцію, але не завжди її достатньо для пояснення причинно-наслідкових зв'язків у мовній системі. Уміння: виконує основні види практичних завдань, але не завжди правильно пояснює власні дії; виконує дії класифікаційного характеру, але допускає мовленнєві помилки в оформленні класифікаційних жанрів; не може пояснити вияв усіх лінгвістичних закономірностей; аналізує мовні явища, припускаючись поодиноких помилок. Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.
64-73 бали	Знання: студент має фрагментарний та не завжди усвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не завжди застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи. Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; коментує мовні явища, але припускається помилок; у мовленні наявні недоліки. Здобувач дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.
60-63 бали	Знання: студент має фрагментарний та неусвідомлений характер засвоєної інформації; наводить приклади з лекцій та підручників, не застосовує знання у нових умовах; у процесі коментування спирається лише на знання, здобуті під час колективної роботи. Уміння: виконує основні вправи, виявляючи уміння описового, класифікаційного та аналітико-синтетичного характеру, але виконує дії лише за аналогією; не завжди коментує мовні явища, при цьому припускається помилок; у мовленні наявні недоліки. Здобувач у цілому дотримується принципів <i>академічної доброчесності</i>.
35-59 балів	Знання: студент слабо володіє теоретичним матеріалом, що зумовлено недостатнім опрацюванням навчально-наукової

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Розподіл балів (1-й семестр)

Поточний контроль									РАЗОМ	Контрольна робота	Іспит	СУМА
Розділ 1		Розділ 2					Розділ 3					
Т 1.1	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3	Т 2.4	Т 2.5	Т. 2.6	Т 3.1	Т 3.2				
Поточний контроль									38	10	25	100
3	2	5	5	10	8	2	3	-				
Контроль самостійної роботи									27			
3	3	3	3	3	3	3	3	3				

Розподіл балів (2-й семестр)

Поточний контроль																			РАЗОМ	Контр. робота	Сума
Розділ 4									Розділ 5							Розділ 6		P7			
T 4.1.	T 4.2.	T 4.3.	T 4.4.	T 4.5.	T 4.6.	T 4.7.	T 4.8.	T 4.9.	T 5.1.	T 5.2.	T 5.3.	T 5.4.	T 5.5.	T 5.6.	T 5.7.	T 5.8.	T 6.1	T 6.2			
Поточний контроль																			30	10	100
-	-	2	3	2	3	2	3	-	2	3	2	3	-	-	-	-	2	-			
Контроль самостійної роботи																			60		
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		3	

* Згідно з Положенням «Про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С. Макаренка. Нова редакція» від 28.11.2022 року можливе визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті. Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню (контрольній роботі тощо), які передбачені робочою програмою даної навчальної дисципліни. Обсяг зарахування в годинах/кредитах ECTS визначається згідно з переліком компетентностей і результатів навчання, передбачених даною робочою програмою. Зарахування результатів навчання, здобутих у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється у відповідності до пунктів 3.6-3.9 названого Положення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засоби діагностики результатів навчання проводяться відповідно до вимог Положення *«Порядок організації поточного, семестрового контролю та підсумкової атестації здобувачів вищої освіти із використанням дистанційних технологій у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (від 25 травня 2020 року)»*.

Засобами діагностики та формами контролю є: поточний контроль (усне / письмове опитування, тестування, проекти, есе, виконання творчих завдань, індивідуальна доповідь, участь у дискусіях та ін.), перевірка самостійної роботи; підсумковий контроль (іспит).

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни складається з таких розділів:

- Розділ 1. Вступ;
- Розділ 2. Фонетика. Фонологія;
- Розділ 3. Орфоепія;
- Розділ 4. Графіка та орфографія;
- Розділ 5. Лексикологія;
- Розділ 6. Фразеологія;
- Розділ 7. Лексикографія.

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1

ВСТУП

ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток

Сучасна українська мова як предмет наукового вивчення і як навчальна дисципліна. Основний зміст, обсяг і завдання курсу.

Українська мова – національна мова українського народу, одна із форм його національної культури. Мова і духовний розвиток народу. Походження і розвиток української мови. Мова і державність. Національні риси української мови на всіх мовних рівнях.

Українська літературна мова як упорядкована форма загальнонародної мови. Поняття про норми літературної мови, типи літературних норм.

Територіальні діалекти української мови. Роль південно-східного наріччя у формуванні літературної мови.

Писемна й усна форми сучасної української літературної мови, їх стильова диференціація.

РОЗДІЛ 2

ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ

ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Предмет фонетики. Фонетика описова, історична, зіставна, загальна. Зв'язок фонетики з іншими розділами мовознавства.

Поняття про звуки мови. Різні аспекти вивчення звукової системи мови (фізично-акустичний, фізіологічно-артикуляційний, лінгвістичний (фонологічний)).

Фізично-акустичний аспект вивчення звуків мови. Акустичні властивості звуків. Розрізнення звуків за висотою, силою, тривалістю, тембром. Акустична природа шумів і тонів.

Фізіологічно-артикуляційний аспект вивчення звуків мови. Будова і робота мовленнєвого апарата. Активні і пасивні мовні органи. Артикуляційні особливості голосних і приголосних звуків. Фази артикуляції окремого звука: екскурсія – витримка – рекурсія.

ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови

Диференціація звуків на голосні та приголосні, їх визначальні риси.

Голосні звуки. Артикуляційно-акустична класифікація голосних звуків української мови; типи голосних за рядом, ступенем піднесення спинки язика, участю губ у вимові. Зміни голосних у мовному потоці.

Приголосні звуки. Артикуляційно-акустичні особливості приголосних. Класифікація приголосних: характеристика приголосних за місцем творення; характеристика приголосних за способом творення; характеристика приголосних за звучністю; класифікація приголосних за акустичним враженням.

Палаталізація приголосних: класифікація приголосних за ступенем

вияву м'якості; позиції пом'якшення приголосних.

ТЕМА 2.3. Фонологія.

Фонологія. Основні поняття фонології: фонема, алофон, мінімальна пара, диференційні ознаки фонем, фонологічна система. Диференційні та недиференційні ознаки фонем. Основні функції фонем: будівельна, ототожнювальна, розпізнавальна.

Звукові вияви фонем. Головний вияв і різновиди алофонів (варіантів) фонем. Слабка і сильна позиції фонем. Позиційні та комбінаторні варіанти фонем.

Фонологічна система сучасної української літературної мови. Система голосних фонем і їх звукових виявів. Система приголосних фонем і їх звукових виявів.

Фонематична і фонетична транскрипції. Повна і спрощена фонетична транскрипція. Система знаків і фонетичній і фонематичній транскрипціях.

ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення

Акомодація і асиміляція голосних звуків. Акомодація голосних і приголосних.

Асиміляція приголосних звуків, її артикуляційна природа. Різновиди асиміляції: прогресивна асиміляція і регресивна асиміляція. Типи регресивної асиміляції: за голосом (дзвінкістю / глухістю); за місцем і способом творення; за м'якістю / твердістю.

Дисиміляція приголосних звуків, її різновиди.

Проблема подовження і подвоєння приголосних звуків у лінгвістичній літературі.

Спрощення в групах приголосних. Інші звукові зміни.

ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів

Чергування як явище. Редукція. Поняття про позиційні та історичні чергування. Фонетичні та історичні чергування.

Найдавніші чергування голосних. Чергування голосних пізнішого періоду: чергування [О], [Е] з [І]: історична довідка про виникнення цього чергування; чергування [О], [Е] з нульовою фонемою; чергування [О] з [Е] після шиплячих та *j*: історична довідка; чергування [И] з [О] у фонемосполученнях [РИ], [ЛИ], [РО], [ЛО].

Характеристика фонетичних чергувань приголосних: чергування приголосних за дзвінкістю – глухістю; чергування приголосних за місцем і способом творення; чергування приголосних за твердістю – м'якістю; чергування приголосних з фонемним нулем; позиційні чергування голосних [У], [І] з приголосними [В], [Й].

Історичні чергування приголосних. Чергування [Г], [К], [Х] – [Ж], [Ч], [Ш] – [З], [Ц], [С] як наслідок першої, другої та третьої перехідних палаталізацій. Чергування [Д] – [ДЖ], [Т] – [Ч], [З] – [Ж], [С] – [Ш], [ЗД] – [ЖДЖ] тощо в дієслівних формах. Чергування губних у сполученнях *губний* + *Л* та *губний* + *j*. Зміна приголосних при творенні слів за допомогою суфіксів -ськ(ий), -ств(о), -ин(а).

ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку.

Сегментні і суперсегментні одиниці. Фраза, такт, фонетичне слово, склад, звук як сегменти мовного потоку.

Склад з артикуляційного і акустичного погляду. Теорії складу. Основні закономірності українського складоподілу: з одним інтервокальним приголосним, двома інтервокальними приголосними. Складоподіл у словах з подовженим приголосним та сполучень із трьома й чотирма інтервокальними приголосними. Склади відкриті і закриті, прикриті, напівприкриті, неприкриті. Звуки складові і нескладові.

Наголос та інтонація як суперсегментні одиниці. Словесний наголос. Основи наукового вивчення наголосу української мови. Процес нормування та особливості наголосу сучасної української літературної мови. Склади наголошені і ненаголошені. Побічний наголос. Енклітики і проклітики.

Інтонація. Основні фонетичні компоненти інтонації. Мелодика як компонент інтонації. Комуникативна функція мелодики. Основні типи мелодики: завершеності, незавершеності, питальна мелодика. Пауза як артикуляційна й акустична зупинка в мовленнєвому потоці.

Основи милозвучності української мови. Усунення збігів голосних і приголосних звуків. Інші засоби милозвучності.

РОЗДІЛ 3 ОРФОЕПІЯ

ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.

Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Усталення орфоепічних норм української мови. Суспільне значення орфоепічних норм. Причини відхилень від орфоепічних норм. Порухення правил української літературної вимови. Типи орфоепічних помилок. Фонологічні та фонетичні вимовні помилки.

Основні норми сучасної української літературної вимови. Особливості вимови голосних у наголошеній та ненаголошеній позиціях. Вокалізм.

Вимова приголосних та сполучень приголосних звуків. Норми вимови дзвінких і глухих, твердих і м'яких приголосних. Основні правила, якими регулюється вимова звукосполучень в українській мові.

Правила вимови слів іншомовного походження. Вимова голосних звуків [e], [i] в іншомовних власних назвах. Вимова голосних звуків [i], [e], дифтонгів [i[^]a], [i[^]y], [i[^]o], [i[^]e], [o[^]i], [e[^]i], [y[^]i] в іншомовних загальних назвах. Вимова приголосних у словах іншомовного походження.

ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови.

Акцентуаційні норми сучасної української літературної мови. Особливості іменникового наголошування. Основні принципи наголошування прикметників. Основні принципи наголошування числівників. Особливості дієслівного наголошування. Подвійне наголошування слів.

РОЗДІЛ 4

ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ

ТЕМА 4.1. Графіка української мови.

Історія графіки української мови. Поняття графеми. Особливості української графіки. Український алфавіт, його писана й друкована форми. Небуквені знаки в українському письмі. Співвідношення між буквами українського алфавіту і фонемами української літературної мови.

ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.

Стислі відомості з історії української орфографії. Український правопис: історія та особливості нової редакції (2019 р.).

Поняття про орфограму та орфографічне правило.

Принципи українського правопису. Фонетичний, морфологічний, традиційний (історичний), смисловий (диференціюючий) принципи правопису.

ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.

Позначення м'якості приголосних на письмі. Правила вживання м'якого знака в українській мові. Основні випадки, коли м'який знак не пишеться в українських словах. Подвоєння приголосних.

Правила написання апострофа в українській мові.

ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.

Правопис префіксів. Іменникові суфікси. Правопис прикметникових та дієприкметникових суфіксів. Дієслівні суфікси.

ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.

Загальні правила правопису складних слів. Сполучні звуки [o], [e] (e). Складні слова без сполучного звука.

Складні іменники. Правопис прикладки. Складні числівники та займенники. Складні прикметники. Правопис прислівників разом, окремо і через дефіс. Правила написання складних прийменників, сполучників і часток.

ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.

Граматичний, семантичний, словотвірний принципи вживання великої літери. Велика літера в оформленні тексту. Вживання великої літери для виділення власних назв.

ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.

Приголосні звуки і букви на позначення приголосних у словах іншомовного походження. Неподвоєні й подвоєні букви на позначення приголосних в запозичених одиницях. Голосні звуки і букви на позначення голосних в словах іншомовного походження. Правила передачі дифтонгів та сполучень приголосних в запозичених словах. Вживання апострофа та м'якого знака в іншомовних назвах.

ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.

Основні правила правопису слов'янських прізвищ та імен: передача

російського звука [e], польського [ie], болгарського і сербського [e], чеських [e], [ě] після приголосних, на початку слів, у суфіксах; російських літер е, и, ы; суфіксів, префіксів, закінчень.

Апостроф та м'який знак у прізвищах слов'янського походження.

ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.

Фонетичні та морфологічні основи правил переносу слів з рядка в рядок. Орфографічні та технічні правила переносу слів з рядка в рядок в українській мові.

РОЗДІЛ 5 ЛЕКСИКОЛОГІЯ

ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.

Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Лексико-семантична система мови. Типи відношень між лексичними одиницями: парадигматичні, синтагматичні, епідигматичні.

Слово як основна одиниця лексичної системи. Значення слова і поняття. Основні типи лексичних значень слова. Основні типи лексичних значень слова за здатністю його сполучатися з іншими лексичними одиницями: вільні та зв'язані значення. Різновиди зв'язаних значень: фразеологічно зв'язані, синтаксично зумовлені, конструктивно зумовлені.

Прямі та переносні, первинні та вторинні значення слів. Типи переносного вживання слова: метафора, метонімія, синекдоха.

Однозначні і багатозначні слова. Поняття про лексико-семантичний варіант як сукупність кількох значеннєвих одиниць багатозначного слова.

ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.

Поняття про омонімію як лексико-семантичне явище. Основні принципи розмежування омонімії та полісемії. Кваліфікація повних та часткових лексичних омонімів. Типи периферійних явищ, суміжних із власне лексичною омонімією: омоформи, омографи, омофони. Поняття про міжмовні омоніми в омонімічній системі української мови. Шляхи виникнення омонімів в українській мові. Стилїстичне використання омонімів.

Явище паронімії в українській мові.

ТЕМА 5.3. Синоніми.

Поняття про синоніми. Синонімія як тип лексико-семантичних відношень. Синонімічний ряд як системне утворення. Динамічні процеси в синонімічній групі. Типи синонімів в українській мові. Типи синонімів за повним і частковим збігом лексичних значень: 1) синоніми – слова з тотожним лексичним значенням; 2) квазісиноніми – слова з близьким лексичним значенням. Групи синонімів за характером додаткових значень: семантичні, стилїстичні, семантико-стилїстичні. Особливості контекстуальних синонімів. Статус лексичних дублетів у синонімічній системі української мови.

Евфемізми та перифрази як різновиди синонімів. Джерела виникнення синонімії. Стилiстична роль синонімів.

ТЕМА 5.4. Явище антонiмiї в українській мові.

Кваліфікація антонімів як одиниць, що відображають крайні протилежності у межах одних і тих самих понять. Семантичні та структурні показники антонімів. Типи семантичних класифікацій антонімів. Різновиди контрарної і комплементарної протилежності. Кваліфікація антонімів-конверсивів за спрямуванням дій і ознак. Групи антонімів із структурного погляду. Енантіосемія як різновид антонімії. Групи антонімів із структурного погляду. Різнокореневі та однокореневі антоніми за структурними показниками. Особливості контекстуальних антонімів.

ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду її походження.

Процес формування української лексики. Лексичні запозичення з інших мов. Структурно-семантичні групи старослов'янiзмів. Семантичні, фонетичні та словотвірні особливості старослов'янських запозичень. Лексична взаємодія з іншими слов'янськими мовами.

Особливості запозичень з неслов'янських мов. Графічне, фонетичне, граматичне та лексичне освоєння запозичених слів.

ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.

Особливості функціонування загальноновживаної лексики. Спеціальна лексика з обмеженим функціонуванням. Територіальні діалектизми в сучасній українській мові: лексичні, етнографічні, семантичні, словотворчі.

Лексична диференціація мовлення за соціальними ознаками: професіоналізми, жаргонізми, арготизми.

ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.

Активна лексика сучасної української літературної мови. Склад пасивної лексики: а) історизми та архаїзми як невід'ємні елементи сучасної мови; б) склад та причини виникнення нових слів у мові.

ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.

Лексика і стилі. Міжстильова лексика. Стилiстично забарвлена лексика.

РОЗДІЛ 6 ФРАЗЕОЛОГІЯ

ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни. Поняття фразеологічної одиниці.

Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни. Поняття фразеологічної одиниці. Основні типологічні ознаки фразеологізмів: відтворюваність, надслівність, біакцентність, постійність у складі, структурі й семантиці, метафоричність, нерозкладність. Спільні й відмінні ознаки стійких виразів із словами, вільними словосполученнями, реченнями.

Типи класифікацій фразеологізмів. Різновиди фразеологізмів за семантичною класифікацією: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення.

Класифікація за історичною еволюцією семантики усталених сполук.

Морфологічний підхід до класифікації фразеологізмів.

Принцип класифікації за граматичною формою і семантичними ознаками.

Завдання стилістичної класифікації усталених виразів. Систематизація фразеологічних сполук у функціональному аспекті. Генетична класифікація стійких виразів. Прислів'я, приказки, крилаті вислови та складені терміни як об'єкт фразеології.

ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.

Явища синонімії та варіантності у сфері фразеології. Явища синонімії у сфері фразеології. Семантичні, структурно-граматичні, функціонально-мовні відмінності синонімічних фразеологізмів.

Поняття про фразеологічні варіанти. Основні типи фразеологічних варіантів: лексичні, граматичні, або формальні, варіанти (фонетичні, акцентологічні, морфологічні, словотвірні, синтаксичні, еліптичні), комбіновані, або лексико-граматичні, варіанти.

Поняття про фразеологічні омоніми. Антонімічні фразеологічні пари. Джерела української фразеології.

РОЗДІЛ 7 ЛЕКСИКОГРАФІЯ

ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.

З історії розвитку української лексикографії.

Основні типи словників та принципи їх укладання. Класифікація словників за метою укладання та функцією: дескриптивні та прескриптивні словники. Диференціація кодифікованих праць за характеристикою слова відповідно до сфер лексикографічного опису мови. Діахронічні (історичні та етимологічні) словники. Синхронічні словники як система мовних одиниць у їх статичності. Одномовні лексичні, фразеологічні, граматичні, словотвірні, акцентологічні, орфоепічні та орфографічні словники.

Головна мета тлумачних словників. Основні завдання укладання тезаурусів. Специфіка вибіркового лексичного словників: діалектних, термінологічних, жаргонів і сленгів, арготизмів, власних назв, іншомовних слів, аббревіатур, синонімів, антонімів, омонімів, паронімів, неологізмів, стилістичних словників, інверсійних.

Різновиди фразеологічних словників за призначенням: реєстраційні, перекладні, тлумачні; за способом подання фразеологічних одиниць: алфавітні, гніздові, комбіновані.

Основні типи граматичних словників: морфологічні, морфемні, синтаксичні. Структура словотвірних словників української мови. Акцентологічні словники як зразки нормативного наголошення слів. Реєстр орфоепічних та орфографічних словників української мови. Особливості укладання перекладних (двомовних або багатомовних) синхронічних словників.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самост. робота		Лекції	Практичні	Консультації	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ВСТУП										
ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток.	10	2	1		7	10	0,5	0,5		9
Разом за розділом 1	10	2	1		7	10	0,5	0,5		9
РОЗДІЛ 2. ФОНЕТИКА. ФОНОЛОГІЯ										
ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.	9	2	1		6	10	0,5	0,5		9
ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови.	11	2	2		7	10	0,5	0,5		9
ТЕМА 2.3. Фонологія.	9	1	2		6	10	0,5	0,5		9
ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення.	12	1	4		7	10	0,5	0,5		9
ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів	12	2	3		7	10	0,5	0,5		9
ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку	10	2	1		7	10	0,5	0,5		9
Разом за розділом 2	63	10	13		40	60	3	3		54
РОЗДІЛ 3. ОРФОЕПІЯ										
ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.	8	1	1		6	10	0,5	0,5		9
ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови	9	1	1		7	10				10
Разом за розділом 3	17	2	2	-	13	20	0,5	0,5		19
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР 1	90	14	16	-	60	90	4	4	-	82
РОЗДІЛ 4. ГРАФІКА ТА ОРФОГРАФІЯ										
ТЕМА 4.1. Графіка української мови.	8	1	1		4	6				6
ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.	8	1	1		4	7	1			6
ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.	9	1	1		4	6,5			0,5	6

ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.	9	1	1		4	6,5			0,5	6
ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.	10	1	1		4	6,5		0,5		6
ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.	10	1	1		4	6,5		0,5		6
ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.	10	1	1		4	6,5		0,5		6
ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.	10	1	1		4	6,5		0,5		6
ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.	6	-	-		4	6				6
Разом за розділом 4	80	8	8	-	36	58	1	2	1	54
РОЗДІЛ 5. ЛЕКСИКОЛОГІЯ										
ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.	11	1	1		4	6	0,5	0,5		5
ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.	8	1	1		4	6	0,5	0,5		5
ТЕМА 5.3. Синоніми.	8	0,5	1		5	6	0,5	0,5		5
ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.	9	0,5	1		5	6	0,5	0,5		5
ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду походження.	11	1	1		5	5,5	0,5			5
ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.	9	0,5	1		5	5				5
ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.	9	0,5	1		5	5				5
ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.	7		-	1	5	5				5
Разом за розділом 5	72	5	7	1	38	44,5	2,5	2		40
РОЗДІЛ 6. ФРАЗЕОЛОГІЯ										
ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни.	9	1	1		5	7	0,5		0,5	6
ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.	9	-	-	1	5	5				5
Разом за розділом 6	18	1	1	1	10	12	0,5	-	0,5	11
РОЗДІЛ 7. ЛЕКСИКОГРАФІЯ										
ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.	10	-	-	-	4	5,5			0,5	5
Разом за розділом 7	10	-	-	2	4	5,5	-	-	0,5	5
РАЗОМ ЗА СЕМЕСТР 2	120	14	16	2	88	120	4	4	2	110
УСЬОГО ГОДИН	210	28	32	2	148	210	8	8	2	192

Теми практичних (семінарських) занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток.	1	0,5
2	ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.	1	0,5
3	ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови.	2	0,5
4	ТЕМА 2.3. Фонологія.	2	0,5
5	ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення.	4	0,5
6	ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів.	3	0,5
7	ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку.	1	0,5
8	ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.	1	0,5
9	ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови	1	-
10	ТЕМА 4.1. Графіка української мови.	1	
11	ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.	1	
12	ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.	1	
13	ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.	1	
14	ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.	1	0,5
15	ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.	1	0,5
16	ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.	1	0,5
17	ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.	1	0,5
18	ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.	-	
19	ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.	1	0,5
20	ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.	1	0,5
21	ТЕМА 5.3. Синоніми.	1	0,5
22	ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.	1	0,5
23	ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду походження.	1	
24	ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.	1	
25	ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.	1	
26	ТЕМА 5.8. Стилїстична диференціація лексики.	-	
27	ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як	1	

	лінгвістичної дисципліни.		
28	ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.	-	
29	ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.	-	
	УСЬОГО ГОДИН	32	8

Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	ТЕМА 1.1. Загальні відомості про українську мову та її розвиток.	7	9
2	ТЕМА 2.1. Фонетика як лінгвістична дисципліна.	6	9
3	ТЕМА 2.2. Загальна характеристика та класифікація звуків мови.	7	9
4	ТЕМА 2.3. Фонологія.	6	9
5	ТЕМА 2.4. Звукові і фонемні зміни у потоці мовлення.	7	9
6	ТЕМА 2.5. Чергування фонем і їх варіантів.	7	9
7	ТЕМА 2.6. Фонетичне членування мовного потоку.	7	9
8	ТЕМА 3.1. Орфоепія як розділ мовознавчої науки. Основні норми сучасної української літературної вимови. Правила вимови слів іншомовного походження.	6	9
9	ТЕМА 3.2. Особливості наголошування слів української мови	7	10
10	ТЕМА 4.1. Графіка української мови.	4	6
11	ТЕМА 4.2. Українська орфографія як розділ мовознавства. Принципи українського правопису.	4	6
12	ТЕМА 4.3. Правопис м'якого знака та апострофа в українській мові.	4	6
13	ТЕМА 4.4. Правопис префіксів і суфіксів.	4	6
14	ТЕМА 4.5. Правопис слів разом, із дефісом, окремо.	4	6
15	ТЕМА 4.6. Правила вживання великої літери.	4	6
16	ТЕМА 4.7. Основні правила правопису слів іншомовного походження.	4	6
17	ТЕМА 4.8. Правопис прізвищ та географічних назв неукраїнського походження.	4	6
18	ТЕМА 4.9. Правила переносу слів з рядка в рядок.	4	6
19	ТЕМА 5.1. Предмет і завдання лексикології як розділу мовознавства. Слово як основна одиниця лексичної системи. Основні типи лексичних значень слова.	4	5
20	ТЕМА 5.2. Омоніми. Пароніми.	4	5
21	ТЕМА 5.3. Синоніми.	5	5

22	ТЕМА 5.4. Явище антонімії в українській мові.	5	5
23	ТЕМА 5.5. Лексика української мови з погляду походження.	5	5
24	ТЕМА 5.6. Лексика української мови з погляду сфер уживання.	5	5
25	ТЕМА 5.7. Активна і пасивна лексика сучасної української літературної мови.	5	5
26	ТЕМА 5.8. Стилiстична диференціяція лексики.	5	5
27	ТЕМА 6.1. Предмет і завдання фразеології як лінгвістичної дисципліни.	5	6
28	ТЕМА 6.2. Багатозначність, синонімія та антонімія серед фразеологізмів.	5	5
29	ТЕМА 7.1. Лексикографія як науково-прикладний розділ мовознавства.	4	5
	УСЬОГО ГОДИН	148	192

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Баденкова В. М., Зинякова А. А. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Морфонологія. Акцентологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія : навчальний посібник. Миколаїв, 2017. 278 с.

2. Зайцева В. В. Сучасна українська літературна мова. Фонетика і фонологія. Орфоепія. Графіка і орфографія [Текст] : навч. посіб. Дніпро : Дріант, 2022. 74 с.

3. Рудакова Т. М. Сучасна українська літературна мова. Фонетика. Графіка. Морфологія [Текст] : навч. посіб. для студентів-іноземців : [в 3 ч.] / Т. М. Рудакова. - Київ : ВД Дмитра Бураго, 2019. 197 с.

4. Сучасна українська літературна мова: підручник / [М.Я. Плющ, С.П. Бевзенко, Н.Я. Грипас та ін.] ; за ред. М. Я. Плющ. 7-ме вид., стер. Київ : Вища школа, 2009. 414 с.

5. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія [Текст] : навч. посіб. [уклад.: Н. В. Павлик. В. О. Юносова]. 2-ге вид., перероб. і допов. Мелітополь : Вид. будинок Мелітоп. міськ. друк., 2018. 228 с.

6. Український правопис. Київ : Наукова думка, 2019. 391 с.

Допоміжні:

1. Винницький В. М. Українська акцентна система : становлення, розвиток. Львів : Біблос, 2002. 576 с.

2. Від звука до тексту: Аналіз мовних одиниць різних рівнів: навч. посібн.; за ред. А. А. Силки. Вид. 2-ге, випр. і допов. Суми: Університетська книга, 2013. 348 с.

3. Наконечна Л. Б. Сучасна українська мова: Фонетика. Орфоепія. Морфонологія. Графіка. Орфографія : посібник. Вид-ня 2-е, доповнене і перероблене. Івано-Франківськ : НАІР, 2014. 108 с.
4. Потапенко О. І., Кожуховська Л. П., Довбня Л. Е. та ін. Етимологія української мови : Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. 2-е вид. доп. і випр. Київ : Міленіум, 2003. 204 с.
5. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб. Київ : Знання, 2007.
6. Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія / Відпов. ред. к. філол. н. І. С. Гнатюк. Київ, 2011. 560 с.
7. Українська мова : Енциклопедія. Київ, 2000.

Інформаційні ресурси:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови – URL: <http://www.slovnyk.net>.
2. Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я., Тоцька Н. І., Уздиган І. М. Сучасна українська літературна мова: Підручник. За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ : Вища шк., 2002. 439 с. – URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk649258.pdf>
3. Електронні версії словників термінографічної серії «СловоСвіт». – URL: tc.terminology.lp.edu.ua/ZIP/Terminohrafichna_serija_Slowo...
4. Жовтобрюх, М. А., Кулик Б. М. Курс сучасної української літературної мови : [у 2 ч.] Ч. 1 : підруч. для ф-тів мови і л-ри пед. ін-тів. Вид. 3-тє. Київ : Радянська школа, 1965. 422 с. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000591
5. Ізборник. – URL: <http://litopys.org.ua>
6. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник. За ред. С. О. Караман. Київ : «Літера ЛТД», 2011. 520 с. – URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11333/1/%D0%A1%D0%A3%D0%9B%D0%9C_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD.pdf
7. Лінгвістичний портал з української мови. – URL: www.mova.info.
8. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. та ін. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. Київ : Знання, 2010. 270 с. – URL: <https://pick.net.ua/uk/extra/psosvita/1310-suchasna-ukrainska-literaturna-mova>
9. Словники он-лайн. – URL: www.rozum.org.ua .
10. Словники України. – URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>.
11. Сучасна українська літературна мова : підруч. для студентів вузів, які вивч. дисципліну "Сучас. укр. літ. мова" / [М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н.

Я. Грипас та ін.]; за ред. М. Я. Плющ. Київ : Вища школа, 1994. 413, [1] с. – URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0004002

12. Українська мова : Енциклопедія. URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um.htm>.

13. Ціхоцький І., Левчук О. Лексикологія сучасної української літературної мови. Практикум : Навчально-методичний посібник для студентів I курсу філологічного факультету. Львів, 2014. 258 с. – URL: <https://philology.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/05/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%BC.pdf>

Методичне забезпечення до курсу

1. Історія української лексикографії : Методичні рекомендації / Автор-укладач Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. 101 с.

2. Орфографія сучасної української літературної мови: методичні рекомендації / Автор-розробник, упорядник Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 76 с.

3. Офіційно-діловий стиль української мови: правописні норми: Методичні рекомендації / Автор-розробник, упорядник Рудь О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 68 с.

4. Рудь О. М. Вступ до мовознавства : методичні рекомендації. Суми : СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 92 с.

5. Рудь О. М., Семенов О. М. Культура фахової мови : навчальний посібник. Суми: СОІППО, 2013. 260 с.

6. Рудь О. М., Семенов О. М. Культура фахової мови. Тестові завдання : навч. посіб. 2-е вид., перероб. і доп. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 204 с.

7. Сучасна українська літературна мова. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія : Збірник тестових завдань / Укладач Рудь О. М. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. 79 с.

8. Українська мова для державних службовців: навчальний посібник / Автори-розробники, упорядники Пшенична Л. В., Рудь О. М., Семенов О. М. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2018. 278 с.